

La indústria i el comerç

per Joan Farell i Domingo

Es pot parlar d'activitats industrials i comercials anteriors a la constitució del Gremi de Paraires de Sabadell, però creiem de bona raó històrica aplicar el concepte d'aquelles activitats a partir del dia 2 de novembre de 1559, data en què es constitueix el Gremi sota l'advocació patronímica de Sant Roc i Sant Sebastià, entitat que tindrà continuïtat ininterrompuda fins als nostres dies. Amb els quatre apartats de què constaven les ordinacions gremials restava afirmada per sempre més l'estructura corporativa de les seves activitats i s'iniciava el gran creixement de la vila i de la seva riquesa.

Certament que des de segles enrera fins a la constitució del Gremi en provenia una important activitat artesanal que, després d'abastar sobradament les necessitats de la vila, permetia vendre a altres mercats i àdhuc a l'estranger. Completava el benestar de la vila tot un aplec d'altres activitats: els paraires ambulants, les filadores i els teixidors, els sastres i els espartenyers, els traginers i els pagesos, els terrissaires, els filadors de lli i cànem i els carreters.

L'any 1501 el Comú de la vila havia sol·licitat el guiatge pel mercat de Granollers, on els paraires de Sabadell hi tenien una bona llotja per als seus draps. La forta empenta de l'activitat tèxtil produeix un creixement remarcable de la vila degut a la vinguda de mà d'obra forastera, francesos principalment, que fugien de les guerres de religió, i llevantins d'Alcoi.

L'any 1564, uns pocs anys abans de constituir-se el Gremi de Paraires, es produeix un fet corporativament important: el Consell de la vila fa construir la primera instal·lació industrial col·lectiva; els "tiradors" o estricadors on es posaven a mida i es feien eixugar a l'aire lliure els draps de llana. Aquesta instal·lació el Consell la va conferir a un arrendatari que pel seu compte els llogava després als paraires i teixidors.

La vila de Sabadell comptava 1.200 habitants el 1594. Els teixidors formaven ja una veritable força social i acordaren constituir-se en gremi sota l'advocació de Sant Sever. En tombar el segle XVIII els teixidors decideixen no sotmetre els seus acords a l'aprovació del Consell de la Vila, car estimen que el seu propi Consell de deu prohoms té suficient competència i autoritat per ordenar i disposar lliurement del seu treball. El 1628 es produeix un notable increment del treball tèxtil, degut a que

paraires i teixidors comencen a fer les baietes a l'estil de les de Flandes. Sembla que és al voltant d'aquests anys quan els paraires de la vila comencen, amb més o menys dificultats, a poder obtenir llanes merines de Castella. Fins llavors tota la producció era obtinguda amb llanes bastes i entrefines de Catalunya i Aragó.

A començ d'aquest mateix segle XVII s'havia afermat fortament el treball del lli i del cànem, que es produïa a les hortes del riu Ripoll i a l'Horta Novella. Com que la manufactura d'aquestes fibres feia molta pols i el seu treball es feia dins del clos de les muralles, el Consell va manar que els obradors s'establissin fora les valls. A redós de totes aquestes activitats progressen altres oficis, entre ells el de la terrisseria. El mercat setmanal assoleix cada dia més importància. La vila té ja 1.300 habitants.

El segle XVIII comença amb bones perspectives. El 1728 els paraires i teixidors demanen permís al bisbe per a poder estricar en diumenge. L'any 1729 es constitueix la primera societat entre fabricants, un companyia formada pels industrials Turull, Font, Casalí i Llobet, que proven d'establir a Madrid un magatzem comú, amb l'afany d'introduir avantatjosament llurs draps en aquella vila i altres centres de Castella.

En tombar el primer terç d'aquest se-

gle els teixidors, que eren molt nombrosos, reclamen llibertat per a teixir draps per paraires forasters. El 1773 es coneix l'existència dels primers teixidors fabricants. Fins aquells temps totes les operacions d'obrat de draps es feien a mà, però a partir de llavors comença a haver-hi algun establiment fabril que posseeix equips retorcedors que eren accionats mitjançant un "bògit" mogut per cavalleries.

La indústria paperera treballa intensament ocupant part dels molins del riu Ripoll, que eren bataners alhora. A la vora del riu s'hi instal·la, el 1770, una indústria revolucionària destinada a estirar i aprimar el filferro mitjançant cilindres i fileres. L'activitat terrissera segueix treballant normalment. L'any 1778 és concedida als catalans la llibertat de comerciar directament amb Amèrica. Els industrials sabadellencs podran importar tota mena de productes, colorants i llanes que els permetran millorar notablement la qualitat dels teixits. Augmenta la producció i deu anys més tard d'aquella data Sabadell assoleix els 2.236 habitants, bona part dels quals s'ocupen de l'elaboració de draps de llana i cotó i de teixits diversos de lli i cànem.

Al darrer quart d'aquest segle XVIII tenen lloc els primers intents d'industrialització dels obradors tèxtils i dels mecànics, industrialització que no es fa-

Teixit jacquard.

rà ostensible plenament fins els anys compresos entre el 1810 i el 1820, any en què l'activitat tèxtil solament, ocupa 790 obrers de divers sexe i edat, que van produir 1.285 peces de drap de llana, 7.500 de cotó, a més d'altra quantitat important de lli i cànem. Aquesta primera empenta industrialitzadora ens dona un cens de 110 màquines de filar, 6 metxeres i 12 cardes emborradores.

L'any 1818 es produeix un esdeveniment decisiu per al millorament cultural de la vila. El rei Ferran VII otorga Reial Carta de fundació al col·legi de les Escoles Pies, que pel setembre del mateix any començarà a impartir les primeres classes.

La primera carretera de Sabadell enllaça l'any 1847 la vila amb Barcelona. Al darrera d'aquesta i en el curs del segle i en tot el segle XIX aniran obrint-se'n d'altres. La millora dels transports afavoreix decididament el comerç de la

vila. Alguns paraires i fabricants esdevenen importants: Turull, Casanovas, Gorina, Duran, Vila, Borrell, Planas, Formosa, Casalí, Corominas, Folguera, Sardà, etc.

El 1838 un fet important commou tota la vila. Es posa en marxa la primera màquina de vapor a la fàbrica de cal Magi Planas. Al cap de deu anys tots els industrials d'una certa importància posseeixen la seva pròpia màquina de vapor. Seguidament es construeixen els primers "vapors" i s'instal·len els primers telers mecànics, i entre 1840 i 1850 es posa en marxa el primer teler mecànic equipat amb maquineta Jacquard.

L'industrial draper Pere Turull i Sallent (1796-1869) encapçala fins a la seva mort l'avantguarda industrial sabadellenca. Esdevé un gran home d'empresa i un influent polític. Amb decisió resol un dels problemes més importants que afecten la indústria: el transport,

especialment el marítim. Per aquest motiu, a semblança de com ho havia fet la casa Cuadras i Feliu, posseeix vaixell propi -un berganti goleta de 350 tones- que li permet de fer el traç de llanes des de Sevilla al port de Barcelona i el de teixits a tots els ports de la Mediterrània i fins i tot a les Antilles. En Turull era home d'empenta i a desgrat del que es pugui opinar de les seves actuacions, cal reconèixer que va ser un bon promotor, no solament d'activitats industrials, sinó de moltes de caràcter ciutadà, com la fundació de la Caixa d'Estalvis, per exemple.

Sabadell tenia, el 1850 uns 5.833 habitants i set anys més tard n'assolia 17.945. Aquest espectacular augment fou degut al fort increment de totes les activitats comercials i industrials, entre les quals cal comptar-hi el ram de construcció i la de fusteria mecànica. Aquesta massiva concentració de treballs diversos i l'apetència desmesurada de molts industrials van originar els primers conflictes laborals.

En aquests anys l'empenta creixent de la vila es veu reforçada amb un altre esdeveniment important: el 1855 és inaugurada la línia del ferrocarril que unia Sabadell amb Barcelona i que sis anys després ja arribaria a Saragossa i a Madrid. Des d'aquest moment el transport és més ràpid i a millor preu, i els viatjants i comerciants de draps tenen pràcticament oberts tots els camins de la península. Les carreteres, a poc a poc, van eixamplant la seva xarxa.

El 1865 es va inaugurar la primera estació telegràfica mentre que quinze anys abans ja s'havien fet els primers intents d'enllumenat per gas, el qual persistirà fins el 1894, en què té lloc el primer enllumenat elèctric i l'any 1882 és el de la fundació del Banc de Sabadell, que satisfarà totes les necessitats creditícies de la indústria sabadellenca.

La vila de Sabadell és elevada a la categoria de ciutat per R.D. de 17 d'abril de 1877, i el 1886 és el de la fundació de la Cambra de Comerç, el centenari de la qual se celebra actualment amb tot esplendor. Aquesta benemèrica entitat venia a sumar tota la seva actuació a la d'altres tres que fins llavors constituïen la columna vertebral de l'economia sabadellenca: la Caixa d'Estalvis, el Banc de Sabadell i el Gremi de Fabricants.

Per aquests mateixos anys es produeix un fort increment de l'activitat llanera a costa d'una minva important de la cotonera. La indústria de filats d'estam que havia introduït a Espanya Joan Coma i Miró, té a Sabadell una única representació amb la casa Cuadras i Feliu que movia 2.500 pues. La metal·lúrgica prospera i adquireix anomenada a començ del darrer terç del segle XIX. El 1875 es comptaven cinc ta-

llers de manyaneria i diversos de fusteria mecànica -fusters de màquines- dels quals tres eren moguts per "bògit" i els altres per vapor. Vint-i-cinc anys després, els tallers eren ja una vintena; bona part dels seus empresaris ens són encara recordats: Folguera i Duran, Duran Cañameres, Izard, Gusi i Balsach, Baciàna, Brujas Frene i Agazi, etc. La maquinària que construïen era de bona qualitat i equiparable a la que llavors venia de l'estranger. La "fusteria de màquines" era de reconeguda solera i tinguda en gran estima. El 1883 els "drapaires" o "teixidors a mans" creen la "Unió d'Amos de Telers Mecànics" i a l'any següent s'institueix la Societat d'Invalidesa i Foment de la Indústria, que tenia per finalitat ajudar els obrers invàlids i donar als obrers casa pròpia. En aquest darrer quart de segle es construïen els grans vapors: Molins, Mateu Brujas, Bonfill i Armengol, Vila i Fuster, Marcet i Montllor, Llàcer Duch i Ferrer, etc. Dintre d'aquest mateix període tenen lloc les primeres vagues importants, tal com va ser-ho la de cal Seydoux. Paral·lelament es construïen les societats obres de defensa i les de consum. Entre les primeres cal fer esment de l'Obrera Sabadellenca i entre les de consum cal destacar la Cooperativa Sabadellenca.

A les acaballes del segle XIX la indústria sabadellenca ha de fer front a una gran crisi, conseqüència de la pèrdua de les colònies espanyoles d'ultramar. Els industrials capegen amb més o menys encert el temporal i s'esforcen a introduir més que no ho havien fet fins aleshores, les manufactures locals a la resta de la península. Aquesta ampliació del mercat evita traumes considerables a moltes indústries.

A començ del segle XX Sabadell tenia una població de 23.375 habitants, que troben essencialment llur ocupació professional entre el ram tèxtil, el metallúrgic i la construcció. Sabadell s'havia convertit en el primer centre tèxtil del país.

Els industrials sabadellencs s'havien

distingit en tot temps pels seus esforços encaminats a millorar les tècniques de fabricació dels seus productes, bo i estudiant nous mètodes i sistemes de treball conduents a una millora qualitativa i quantitativa de la producció. Un industrial sabadellenc, filador de carda, En Ferran Casablanques i Planell, just en començar la segona dècada del segle, es distingeix pels seus estudis i esforços encaminats a millorar la producció de les selfactines dels "assortiments". Preocupat per aquesta millora i veient les dificultats que se li presenten per manca de materials adequats, desvia els seus estudis sobre la filatura de carda cap a la filatura del cotó i després de no pocs treballs, va descobrir la teoria de les fibres flotants que el conduí a la creació del "sistema de grans estiratges" que porta el seu nom i que aplicat a les contínues de filar cotó va constituir una revolució en el camp cotoner. L'any 1913, Ferran Casablanques va presentar als tallers de l'Escola Industrial i d'Arts i Oficis de la nostra ciutat, el seu invent davant de la flor i nata dels industrials filadors de cotó catalans. La sorpresa va ésser gran i el nou invent va tenir d'immediat una general acceptació a Catalunya i en tots els països més industrialitzats i el Sr. Casablanques esdevingué famós a tot el món. Aquesta fama de savi inventor no capgirà pas el seu tarannà bonhomí, ni l'allunyà de les activitats ciutadanes. El "Sr. Fernandet" va ésser fins a la seva mort reconegut mundialment i estimat com cap altre ciutadà no ho ha estat mai, ja que es mantingué senzill, generós, abnegat i emprenedor. Fou un veritable mecenes patrocinador de la cultura, de les arts i de tota altra activitat ciutadana.

Són aquests els homes que amb el seu esforç conjunt crearen un esdevenidor per a la nostra ciutat, que ara qui sap si per considerar-lo llunyà, no ens permet valorar-lo totalment, però del qual han sorgit els actuals valors que ens esperonen a consolidar el nostre futur.

Reixos de Ricard Marflet.

AUTOMÒBILS VILA, S.A.

Concessionari Oficial

Rambla Ibèria, 18-22 · Tel. 726 39 00 · Sabadell

